

Reeds sedert ettelijke jaren is de walvisvaart in zuidelijke en andere wateren gebonden aan internationale bepalingen. De verschillende deelnemende landen hebben zich verplicht de naleving van deze bepalingen te controleren en Nederland maakt hierop geen uitzondering. Het zou te ver voeren deze bepalingen hier in extenso weer te geven; er mag echter op worden gewezen, dat deze bepalingen, zij het ten dele, steunen op biologische gegevens over Walvissen. Bij het samenstellen van deze bepalingen heeft de gedachte voorgezeten een jaarlijks quotum voor alle fabrieksschepen beschikbaar te stellen, dat ongeveer overeenkomt met de jaarlijkse aanwas van de „Walviskudden” in de Zuidelijke wateren. Nog onvolledige kennis van verschillende facetten van de biologie der Walvissen en de onmogelijkheid de aanwezige voorraad nauwkeurig te peilen, maken dat er ten aanzien van de grootte van dit „quotum” verschillende opvattingen zijn. Op een bepaald, tevoren vastgesteld tijdstip beginnen alle in het Zuiden aanwezige fabrieksschepen aan dit gemeenschappelijke quotum; hun wekelijkse berichten worden op een centraal punt verzameld en zodra blijkt, dat het quotum bereikt zal worden, wordt de vangst van alle fabrieksschepen stilgelegd. Dit verklaard afdoende de van jaar tot jaar sterk wisselende vangsten. Voor de Willem Barendsz mogen hieraan voor het afgelopen seizoen welgevoeglijk de uitzonderlijk slechte weersomstandigheden toegevoegd worden die, zoals begrijpelijk is, de vangst in hoge mate belemmeren.

In tegenstelling tot de gedachte weergegeven in het door de Heer Zeegers neergeschrevene is Nederland dus niet doende de kip met de gouden eieren te slachten. Evenmin is er, althans volgens mijn persoonlijke gevoelens, sprake van animositeit ten aanzien van expedities van Argentijnen, Japanners of Duitsers, al dient erkent te worden dat bij dit jachtbedrijf een zekere mate van sportieve concurrentie niet ontbreekt. Ik zou het met de Heer Zeegers eens zijn wanneer hij de suggestie naar voren zou brengen om de walvisvaart geheel te beëindigen, door alle daaraan deelnemende landen. Dit is echter, gezien de vet- en eiwitbehoefte der deelnemende landen; voorshands nog onmogelijk. Beëindiging door Nederland alleen zou volmaakt zinloos zijn; ons land heeft behoefte aan een tientallen malen groter quantum dierlijk vet dan een Willem Barendsz II ooit vermag te produceren. Zij zou, indien zij zich als deelnemster aan de walvisvaart zou terugtrekken, het gehele, in plaats van het gedeeltelijke quantum op de wereldmarkt moeten kopen.

W. Vervoort

Het opruimen van beschadigde eieren bij Kleine Pluvier en Strandpluvier

Kleine Pluvieren en Strandpluvieren willen nogal eens broeden op zandterreinen dicht bij de grote steden, waar het soms tamelijk druk kan zijn. Ondanks het feit, dat hun nesten weinig opvallen, worden deze helaas nog vrij veel verstoord en bovendien gebeurt het nog wel eens, dat de broedsels onopzettelijk geheel of gedeeltelijk worden vernield door wagenwiel of mensenvoet. Dit laatste was aanleiding tot een tweetal interessante waarnemingen, waarvan ik hier het verslag laat volgen.

In Juli 1953 vond ik in een uitgestrekt veld van mul zand het nest van een Kleine Pluvier met vier eieren. Bij één der latere bezoeken aan dit nest bleek, dat iemand met zijn fiets over het terrein was getrokken en daarbij met één der wielen juist één van de vier eieren had geraakt en ernstig beschadigd.

De volgende dag was dit ei verdwenen, terwijl de overblijvende drie eieren warm waren en zich in goede orde bevonden. Daar ik bij het nest geen sporen van mens of andere dieren vond, anders dan de hier reeds eerder aangetroffen prenten, was het wel waarschijnlijk, dat de vogels zelf het beschadigde ei hadden verwijderd.

Om hieromtrent zekerheid te hebben en om de gang van zaken zelf te kunnen volgen, deed ik toen bij ditzelfde nest een proef, waarbij ik een schiereitje van een ander Kleine Pluvierennest in flink beschadigde toestand bij de drie gave eieren legde. Verscholen achter een dijkje op ca. 30 meter afstand kon ik met een kijker de situatie goed overzien. Een der vogels kwam spoedig en snel-lopende naar het nest terug. Bij zijn eieren bespeurde hij blijkbaar direct de naar boven liggende beschadiging van het bijgelegde ei. Een bliksem-snelle reactie volgde: het bewuste ei werd opgepakt en de vogel vloog ermee weg. Zó snel ging alles in zijn werk, dat mijn ogen het gebeuren nauwelijks volgen konden. De zekerheid had ik eerst, toen ik het nest vlak daarop inspecteerde en inderdaad daarin alleen de drie gave eieren aantrof.

In 1954 deed ik een dergelijke proef bij een Strandpluvierennest, waarbij ik de gang van zaken vanuit een schuilhut op vijf meter afstand buitengewoon goed kon volgen. Ook hier werd een door mij van te voren beschadigd schiereitje in het nest gelegd. Omdat een dergelijk ei van de Strandpluvier op dat moment niet voorhanden was, maakte ik gebruik van een schiereitje van de Kleine Pluvier. Op het gedrag van de vogel zal dit zeker geen invloed gehad hebben, daar ik verscheidene malen Strandpluvieren heb meegemaakt, die een gaaf eitje van de Kleine Pluvier maar al te gaarne accepteerden of zelfs actief in het nest binnenrolden. Reeds spoedig, nadat mijn collega's mij in de schuilhut alleen hadden gelaten, verscheen het ♂, dat direct op de eieren ging. Zoals gebruikelijk, schikte het nog even met de snavel de eieren onder zich en daarbij merkte het direct, dat het ene ei kapot was. De constatering geschiedde dus niet visueel, zoals bij de Kleine Pluvier van de eerste proef het geval was, doch uitsluitend op gevoel. De vogel stond prompt op, pakte het ei met de snavel beet (niet aan de omtrek, doch ergens midden in het gat) en liep enige passen weg, om vervolgens met ei en al op te vliegen. Het viel hierbij op, hoe zwaar zijn vlucht was. Het deed bv. denken aan een Spreeuw met zeer natte vleugels. Het ei viel op korte afstand opzocht, het kan ook zijn, dat hij het toevallig weer tegenkwam op de route al op de grond, waarschijnlijk door het uitscheuren van de dop. Tot dat moment verliep de actie niet zo razend snel als bij de Kleine Pluvier van de eerste proef. Misschien is dit aan een toevallige factor te wijten (bv. aan een individuele karaktertrek van de vogels in kwestie), wellicht ook is dit terug te voeren op de algemeen bestaande grotere felheid van de Kleine Pluvier, vergeleken met de Strandpluvier.

De vogel vloog na het vallen van het ei even door en kwam spoedig daarop lopende terug. Het kan zijn, dat hij het nu geheel stukgefallen eitje speciaal naar zijn nest. In ieder geval liet de aanblik van het eitje de vogel niet onberoerd. Hij viel het restant als het ware aan, waarbij het dopje herhaalde malen werd opgepakt en neergesmaakt en waarbij de geluiden van het kraken van de eischaal en het kletsen tegen de grond in de schuilhut duidelijk te horen waren. Enige minuten duurde deze bewerking, waarbij het er naar menselijke begrippen alle schijn van had, dat de vogel zijn woede op dit dopje stond te koelen. Van een poging om het te consumeren, zoals bij

grotere vogelsoorten wel schijnt voor te komen, bleek mij niets: het restant lag na enige tijd nog vrijwel compleet op de plaats, waar het de eerste maal neerkwam. Ten slotte staakte de vogel zijn pogingen om het ei te elimineren en kwam naar het nest. Na hieruit nog een klein overgebleven schilfertje te hebben verwijderd — dat dus blijkbaar ook niet in het nest kon worden geduld — kwam de vogel eindelijk weer tot rustig broeden.

Bij beide proeven werden de aangeboden eieren opzettelijk in ernstige mate beschadigd. In de natuur kwam ik wel beschadigingen tegen, die — hoewel voor de ontwikkeling van het embroy funest — toch voor de ouders blijkbaar niet ernstig genoeg waren om opgemerkt te worden, resp. geen aanleiding gaven tot verwijdering uit het nest.

Uit de proeven blijkt, dat de vogels instinctief het gevaar beseffen, dat een behoorlijk beschadigd ei voor de rest van het broedsel oplevert. Zij beschikken klaarblijkelijk over een aangeboren handeling tot bestrijding van dit gevaar en wij hebben gezien, hoe dit werkt. Het aangeboren zijn van dit gedrag heb ik niet met proeven kunnen bewijzen — dit zou in de praktijk op grote moeilijkheden stuiten — doch het ligt niet voor de hand aan te nemen, dat deze vogels zó vaak dergelijke „schadegevallen” zouden hebben meegemaakt, dat zij hieruit de juiste reactie tijdens hun leven aangeleerd zouden hebben.¹⁾ Het instinct zou zijn doel — de veiligstelling van het broedsel — ver voorbij-schieten, wanneer het tot in het einde van de broedperiode van kracht zou blijven. Dan immers raken alle eieren bij het uitkomen der jongen beschadigd en het spreekt wel vanzelf, dat de eieren in dat stadium niet meer uit het nest worden verwijderd. Het „opruim”-instinct voor kapotte eieren wordt dan gereduceerd tot een opruim-instinct voor losse doppen en verder opgevolgd door de instincten, die van dan af de verzorging der jongen in goede banen zullen leiden.

In dit verband is het volgende proefje nog vermeldenswaard. Van een Strand-pluvierenpaartje was om ca. 14.30 uur het eerste en om ca. 16.30 uur het tweede ei uitgekomen. Om 16.45 uur lagen in het nest twee jongen, een ei en het grootste deel van de stompe pool van de eidop van het tweede jong. Dit halve dopje legde ik op ca. 10 cm van de nestrand neer met de open kant van het nest af en gevuld met zand om wegwaaien tegen te gaan. Na ongeveer een uur kwam ik bij dit nest terug en toen bleek, dat de oude vogel, die intussen ongestoord op het nest had kunnen zitten, het gevulde dopje in de nestkuil had gerold. Hij had het dus niet als een lege dop beschouwd (want dan had hij het verwijderd), doch hij had het ondanks de zeer zware beschadiging en het ontbreken van geluid, beweging en warmte binnenin als een volwaardig ei bij de twee jongen in de nestkuil teruggebracht. Een herhaling van dit proefje gaf de volgende ochtend, toen het derde ei nog niet uit was, hetzelfde resultaat!

¹⁾ De mogelijkheid van handelen naar inzicht is hier gevoeglijk buiten beschouwing gelaten.

25 September 1954.

J. Walters.

Nieuws van de Wetenschappelijke Mededelingen

In de „Entomologische Berichten” van 1 Juni 1955 bespreekt Dr W. J. Kabos onze Wetenschappelijke Mededeling no 16 „Luisvliegen”, geschreven door Prof. Dr J. H. Schuurmans Stekhoven Jr. In de zeer gunstige recensie staat o.a.: „Dit nieuwe deeltje uit de zo langzamerhand wel overal bekende K.N.N.V.-uitgaven is een belangrijke aanwinst voor de kennis van onze fauna. De luisvliegen worden door de schrijver, die op dit gebied een erkende autoriteit is, op een duidelijke en pakkende wijze behandeld”. Na een korte bespreking van de inhoud besluit de recensent: „Sterk aanbevolen”.